

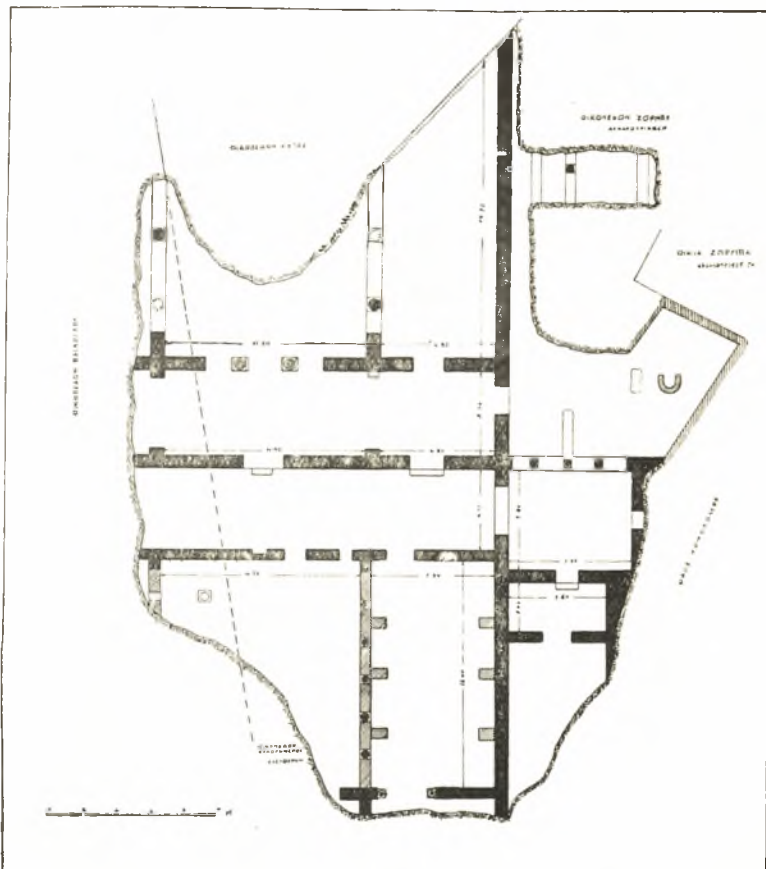
Εἰκ. 1. Ἀνευρεθέντα μέρη τῆς δεξιᾶς στοᾶς τοῦ αἵθριου τῆς βασιλικῆς Γ τῆς Νέας Ἀγχιάλου.

4. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΝΕΑΙ ΑΓΧΙΑΛΩ

Ἐφέτος περιωρίσθην εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ διαθέσιμου χώρου τοῦ αἵθριου τῆς βασιλικῆς Γ, τὸ ἄκρον τῆς δεξιᾶς στοᾶς τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀναφανῆ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῶν ἀνασκαφῶν μου τοῦ ἔτους 1934 (ΠΑΕ 1934, σ. 58 κ. ἑ.). Σκοπὸς τῆς ἐφετινῆς ἀνασκαφῆς ἐτέθη ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἐκτάσεως τοῦ αἵθριου τούτου καὶ ἡ μελέτη τῶν κατὰ καιροὺς διασκευῶν αὐτοῦ, αἵτινες διδάσκουσιν ἡμᾶς τὴν ἱστορίαν τῆς ἡρειπωμένης χριστιανικῆς πόλεως. Τὴν ἔρευναν τῆς βασιλικῆς Γ, τῆς μεγαλυτέρας τῶν ἀποκαλυφθεισῶν ἐν Ν. Ἀγχιάλῳ χριστιανικῶν βασιλικῶν, μέρη τῆς ὁποίας ἤρχισα ν' ἀνασκάπτω ἀπὸ τοῦ ἔτους 1930 (ΠΑΕ 1930, σ. 32 κέ., 1931, σ. 37 κέ., 1933, σ. 46 κέ., 1934, σ. 59 κέ.), εἶχον διακόψει κατὰ τὸ 1934 ἐν ἀναμονῇ τῆς ἀπαλλοτριώσεως τῶν οικοπέδων Βοϊνόγλου καὶ Ζώτου, ἔνθα ἐκτείνονται τὰ κυριώτερα μέρη τοῦ μνημείου. Μὴ συντελεσθείσης εἰσέτι τῆς ἀπαλλοτριώσεως, ἀπεφάσισα νὰ ἐρευνήσω ἐφέτος τὸ αἶθριον τοῦ ναοῦ, εὕρισκόμενον εἰς τὸ ἀπομεινάν τιμῆμα τοῦ ἐλευθέρου οικοπέδου Εὐλογημένου, τοῦ συνεχομένου μετὰ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος οικοπέδου Ζορμπᾶ (βλ. κάτωψιν τῆς εἰκ. 2).

Ἀπεκάλυψα ἐφέτος ὀλόκληρον τὴν δεξιᾶν στοᾶν καὶ μέγα τιμῆμα τοῦ κεντρικοῦ ὑπαιθρου χώρου τοῦ αἵθριου.

Ι. Δεξιὰ στοά. Ἡ ἀποκάλυψις ὁλοκλήρου τῆς στοᾶς ταύτης (μῆκ. 13,40 καὶ πλ. 7,30), τεθαμμένης κάτωθεν τῆς μεγαλυτέρας ἐπιχωματώσεως τοῦ ἀνασκαπτομένου χώρου (ὑψ. 3,50 μ.), ἔφερεν εἰς φῶς ἀξιολογώτατον ψηφιδωτὸν δάπεδον, ἐν μέρει ἀτυχῶς κατεστραμμένον, καὶ εἰς τινα σημεῖα ἀπην-

Εἰκ. 2. Γενικὴ κάτοψις τῶν μέχρι τοῦδε ἀνασκαφέντων μερῶν τῆς βασιλικῆς Γ Νέας Ἀγχιάλου (τὰ ἀνευρεθέντα ἐφέτος μέρη τοῦ αἵθριου διακρίνονται εἰς τὸ κάτω τμήμα τῆς κατόψεως).

θρακωμένον (ἄνωθεν αὐτῶν εἰς ὕψος 0,20 μ. ἀνεφαίνετο κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν στρώμα ἀνθράκων καὶ κόνεως ἐκ τῆς καυθείσης ξυλίνης στέγης).

Τὸ ἀνευρεθὲν ἐφέτος ψηφιδωτὸν (εἰκ. 3) εἶναι τὸ ἀξιολογώτερον ἐκ τῶν ἐν Νέᾳ Ἀγχιάλῳ μέχρι τοῦδε ἀναφανέντων ψηφιδωτῶν δαπέδων. Δύο ταινίαι, ἕξ ὧν ἡ πρώτη στενὴ μὲ ἔλικας καὶ φύλλα κισσοῦ, καὶ ἡ δευτέρα πλατεῖα μὲ δια-

σταυρουμένους κύκλους, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔχει ἐν τῷ μέσῳ σταυρόν, περιβάλλει μέγα τετράγωνον, διηρημένον εἰς 55 μικρά—πέντε κατὰ πλάτος καὶ ἔνδεκα κατὰ μῆκος—ἕκαστον τῶν ὁποίων πλαισιοῦται διὰ πλοχμῶν. Ἐντὸς τῶν τετραγωνιδίων εἰκονίζονται ἰχθῦς, πτηνὰ καὶ ζῷα ἐντὸς κλάδων καὶ ἀνθέων, στρέφοντα τὰς κεφαλὰς ἢ δάκνοντα ὄφεις, εἰς τὸ κεντρικὸν δὲ τετράγωνον παρίσταται γλαῦξ. Πᾶσαι αἱ παραστάσεις ἔχουν ἱκανὴν φυσικότητα εἰς τὴν στάσιν, ζωηρὰς κινήσεις καὶ ἐξαιρετοὺς χρωματισμοὺς (ζωηραὶ πράσιναι καὶ κυανᾶ ψηφίδες, ἐρυθραὶ εἰς δύο ἀποχρώσεις καὶ λευκαὶ μὲ βάθος λευκοκύανον).

Ἡ ἀποκάλυψις ὁμοῦς τῆς στοᾶς ταύτης ἔφερεν εἰς φῶς καὶ τὰς κατὰ και-

Εἰκ. 3. Τμήματα τοῦ ἀνευρεθέντος ψηφιδωτοῦ δαπέδου τῆς δεξιᾶς στοᾶς τοῦ αἵθριου τῆς βασιλικῆς Γ τῆς Ν. Ἀγγιάλου.

ροὺς διασκευὰς τοῦ αἵθριου. Εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν ἀνεφάνησαν ὑπὸ τοὺς ἐρευνηθέντας μεταγενεστέρους τοίχους πέντε βάσεις τῆς δεξιᾶς κιονοστοιχίας, ἧτοι ἰωνικαὶ βάσεις τοῦ 5ου μ.Χ. αἰῶνος, ἐξ ὧν αἱ δύο ἀνατολικά ἔχουν ὑποστῆ καθίζησιν, ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὸ ἀρχικὸν κτίσμα κατεστράφη ὑπὸ σεισμοῦ, εἶτα δὲ ἐνετοιχίσθη κατ'ἰδιόζοντα τρόπον. Ἐκτίσθησαν δηλ. παραστάδες ἑκατέρωθεν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ αἴθουσα ἀπεμονώθη, ἠνοίχθη δὲ δυτικῶς ἰδία πύλη κοσμουμένη διὰ δύο κίωνων (πρβ. εἰκ. 1 καὶ 2). Ἡ ἀπομόνωσις αὕτη τῆς δεξιᾶς στοᾶς τοῦ αἵθριου ἐγένετο προφανῶς δι' ὠρισμένον σκοπόν, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐὰν λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰ κατωτέρω παρατιθέμενα στοιχεῖα. Ἡ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου παράστασις γλαυκὸς καὶ ἡ εἰς προηγουμένας

ἀνασκαφὰς ἀνεύρεσις ἀρχαίας ἐπιγραφῆς, εἰς ἣν προσετέθη εἰς χριστιανικοὺς χρόνους ἡ λέξις «παιδοτριβῆς», ἀποξεσθείσης ἑτέρας λέξεως, συμφώνου πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαίας ἐπιγραφῆς, ἀποξεσθέντος δὲ συγχρόνως καὶ ἑτέρου ὁλοκλήρου στίχου (πρβ. ΠΑΕ 1930 σ. 35 καὶ 1935 σ. 65), παρέχουν τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἡ στοὰ αὕτη τοῦ καταστραφέντος ἴσως περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ αἵθριου τῆς βασιλικῆς τοῦ 5^{ου} αἰῶνος, τῆς διαδεχθείσης ρωμαϊκὸν κτίσμα, ὡς ἡρμήνευσεν εἰς ΠΑΕ 1931 σ. 41 κ. ἑ., καταλλήλως διασκευασθεῖσα, ἐξηρησιμοποιήθη κατὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ νέου ναοῦ μετὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὡς τόπος διδασκαλίας, ὡς σχολή, ἀπομονωθεῖσα τοῦ ἀχρηστευθέντος παλαιότερου αἵθριου, ὡς ἀποδεικνύει ἡ κατωτέρω περιγραφομένη ἔρευνα τῶν λοιπῶν τοῦ αἵθριου τούτου μερῶν. Ὁ δὲ μὲνυμος πρὸς τὸν «πρόξενον Θεσσαλῶν» Περγαμηνὸς Μόσχος Ἰπποστράτου, ὁ παιδοτριβῆς, φαίνεται, ὅτι ἐπέφερε τὰς μετατροπὰς, διὸ καὶ φέρεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὡς ἰδρῦσας «τὸν Οἶκον». Ἡ ἀρχαία ἐπιγραφή, τὸ πανομοιότυπον τῆς ὁποίας ἐδημοσίευσεν εἰς ΠΑΕ 1930 σ. 34 εἰκ. 5, ἔχει οὕτως:

1. Μόσχος Ἰπποστράτου
2. Περγαμηνὸς (προσετέθη: παιδοτριβῆς)
3. Πρόξενος Θεσσαλῶν
4. (ἀπεξέσθη)
5. Τὸν Οἶκον.

Τὴν ἐπιγραφὴν ἀνεῦρον κατὰ τὰς ἐν τῇ βασιλικῇ Γ ἐρεῦνας μου ἐν ἔτει 1931 παρὰ τὸ αἶθριον, ὅπερ δὲν εἶχον τότε ἀνασκάψει. Ἡ κατὰ τὰς ἐφετινὰς ἀνασκαφὰς ἀποκάλυψις τῆς στοᾶς ταύτης τοῦ αἵθριου, νομίζω, ὅτι δικαιολογεῖ τὴν ἀνωτέρω ὑπόθεσιν, ἥτις καὶ διὰ μελλοντικῶν τυχόν εὑρημάτων πιστομένη, θὰ ἠδύνατο νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν κατανόησιν τῶν τόπων διδασκαλίας κατὰ τὴν παλαιοχριστιανικὴν ἐποχὴν.

II. Ὑπαιθρος χῶρος τοῦ αἵθριου. Μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς στοᾶς ταύτης προέβην εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ διαθεσίμου κεντρικοῦ ὑπαιθρου χώρου τοῦ αἵθριου (μῆκ. 13,50 καὶ πλ. 14,75) (πρβ. σχέδιον εἰκ. 2). Ἀρχικῶς ὁ χῶρος οὗτος ἦτο ἐπεστρωμένος διὰ μαρμαρίνων πλακῶν (πάχ. 0,20 μ.), πλείστοι τῶν ὁποίων ἀνευρέθησαν εἰς τεμάχια, ἀριστερὰ δὲ ἀνεφάνη φρέσο, οὗτινος διετηρήθη ἀνέπαφον τὸ τετραγωνικὸν μαρμαρίνον στόμιον (0,70 × 0,70, ὕψ. 0,45 μ.) με ἐμφανῆ τὰ ἔχνη τῆς ἀντλήσεως διὰ σχοινίου. Εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ χώρου τούτου ἀνευρέθη σωρὸς μαρμάρων (κορμοὶ κίωνων, κιονόκρανα καὶ θωράκια), προερχομένων πιθανώτατα ἐκ τῆς καταστραφείσης φιάλης. Τὰ γλυπτὰ ταῦτα ἔχουν ὁμοίαν τέχνην πρὸς τὰ ἐν ΑΕ (τόμος Ἑκατονταετηρίδος Α' σ. 171 κ. ἑ.) δημοσιευθέντα, ἣτοι ἀνάγονται εἰς τὰ τέλη τοῦ 6^{ου} ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 7^{ου} αἰῶνος. Ἐτοποθετήθησαν ταῦτα προσωρινῶς εἰς τὸν

κάτω ὄροφον τῆς διατηρουμένης εἰσέτι ἐκ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος οἰκοπέδου Ζορμπᾶ οἰκίας, τῆς εὐρισκομένης ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς ἀνασκαφῆς. Ἡ κατάστασις τῶν ἀνευρεθέντων μερῶν τοῦ αἰθρίου δεικνύει ὅτι τοῦτο εἶχεν ἀχρηστευθῆ κατατὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ τοῦ τέλους τοῦ 6^{ου} αἰῶνος.

Τελευταίαν ἔρευναν ἐνήργησα εἰς μέρη τοῦ κεντρικοῦ χώρου τοῦ αἰθρίου καὶ τοῦ νάρθηκος, ἵνα προσδιορίσω τὰ ὑπὸ τὸν δεύτερον ναὸν κτίσματα. Καὶ εἰς μὲν τὸν νάρθηκα ἀνεῦρον εἰς βάθος 2 μ. ἕτερον μωσαϊκὸν δάπεδον, ἀνήκον εἰς τὸν πρῶτον ναὸν τοῦ 5^{ου} αἰῶνος, εἰς δὲ τὸ αἶθριον ἀνεῦρον, εἰς βάθος τριῶν περιήπου μέτρων ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, λείψανα τοίχου καὶ θραύσματα ἀγγείων ῥωμαϊκῶν χρόνων, δι' ὧν ἐνισχύεται ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὁ πρῶτος χριστιανικὸς ναὸς ἐκτίσθη ἐπὶ ῥωμαϊκοῦ κτίσματος μὴ δυναμένου πρὸς τὸ παρὸν νὰ καθορισθῆ.

Οὕτως ἡ ἀνασκαφὴ τῆς βασιλικῆς Γ καθίσταται ὁλοῦν ἐνδιαφέρουσα μὲ τὰ τρία ἐπάλληλα κτίσματα αὐτῆς, ἡ ἔρευνα ὅμως δὲν δύναται νὰ συνεχισθῆ πρὸ τῆς ἀπαλλοτριώσεως τῶν οἰκοπέδων Βοϊνόγλου καὶ Ζώτου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

5. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΚΑΣΤΟΡΙΑΙ

*Ἐφέτος ἀνέσκαψα μεγάλην ἔκτασιν τῆς λιμναίας πασσαλοπήκτου κόμης παρὰ τὴν νοτιάν ὄχθην τῆς λίμνης τῆς Καστορίας. Πάντα τὰ σημεῖα τῆς κόμης ταύτης ὑπῆρξαν ἐξ ἴσου γόνιμα εἰς εὐρήματα νεολιθικῆς ἐποχῆς. Συνελέξαμεν περὶ τὰ 530 λίθινα ἐργαλεῖα καὶ τινες λίθους εἰργασμένους καὶ ἀπερριμμένους ἀλλὰ δεικνύοντας ὅτι τὰ ἐργαλεῖα κατεσκευάζοντο ἐπὶ τόπου, ἔτι δὲ πλείονας ὀψιανούς καὶ πυρίτας διαφόρων χρωμάτων καὶ προελεύσεων καὶ τινὰ ὄστρακα χονδρῶν ἀγγείων. Οὐδὲν λείψανον μετάλλου. Τὰ ἐπὶ μέρους προβλήματα ἐπαφίενται εἰς τὴν μέλλουσαν μελέτην μετὰ τὸν καθορισμὸν καὶ τὴν περίθαλψιν τῶν εὐρημάτων.

Πολὺ σπουδαία ὑπῆρξεν ἄλλη τις σκαφὴ ἐντὸς περιτειχίστου χώρου συνεχομένου πρὸς τὴν πασσαλόπηκτον κόμην, ὅσους μέχρι πρό τινων ἐτῶν περιεβάλλετο ὑπὸ τῆς λίμνης καὶ ἦτο καὶ ἐλέγετο Νησί, ἀφ' οἴτου δὲ ὑπεβιβάσθη ἢ στάθμη τῆς ἐπιφανείας τῆς λίμνης, ἀποσυρθέντων τῶν ὑδάτων, μετεβλήθη εἰς ξηρὰν τὸ Νησί, εἰ καὶ κρατεῖ ἀκόμη τὸ ὄνομα τοῦτο, ἀνεφάνησαν δὲ καὶ οἱ πάσσαλοι τῆς εἰρημένης λιμναίας κόμης. Ἐντὸς τούτου, τοῦ μικροῦ ὑπὲρ τὴν πρῶτην λίμνην ἐξέχοντος ὁμαλωτάτου καὶ ἐπιπέδου Νησιοῦ, ἠνοίξαμεν τάφρους μέχρι τῆς στάθμης τοῦ πυθμένος τοῦ γειτονικοῦ μέρους